

ДЕРЖАВНА ІННОВАЦІЙНА ПОЛІТИКА: ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО ВИЗНАЧЕННЯ ТА ЗАКОНОДАВЧОГО ЗАКРІПЛЕННЯ

Юлія Атаманова,
*старший науковий співробітник НДІ інтелектуальної
власності АПрН України, асистент кафедри
господарського права Національної юридичної академії
України імені Ярослава Мудрого, кандидат
юридичних наук*

Проблема встановлення змісту інноваційної політики, незважаючи на її законодавче врегулювання та окремі теоретичні дослідження, досить не стала предметом системного аналізу у єдності та взаємозв'язку з поняттям національної інноваційної системи (далі — НІС), без чого неможливо очікувати позитивних зрушень в науково-технічному та інноваційному напрямках соціально-економічного розвитку країни.

Як самостійний напрямок державної політики цілеспрямоване стимулювання нововведень — інноваційна політика — остаточно сформувалася лише наприкінці 1960-х — на початку 1970 років. Термін "інноваційна політика" вперше був використаний у відомій "доповіді Charpie" ("технологічні нововведення: управління та умови здійснення"), підготовлений Міністерством торгівлі США в 1967 р. [1; с.84]. Його зміст з самого початку не був точно визначений, тому в різних країнах воно тлумачилося по-різному.

Інноваційна політика є одним із напрямів соціально-економічної політики держави, а тому підходи до її визначення пов'язані з розумінням політики як такої. Термін "політика" використовується у різних значеннях. По-перше, ним означається

діяльність органів державної влади та державного управління, яка відображує суспільний устрій та економічну структуру країни, а також діяльність держави, класів, політичних партій, соціальних груп, що визначається їх інтересами та цілями. По-друге, під ним розуміються питання та події державного та суспільного життя. По-третє, його використовують для позначення образу дій, спрямованих на досягнення певної цілі, що визначає відносини з людьми [2; С. 478]. Найбільш розповсюдженим поглядом на політику є її розуміння як діяльності держави в особі її органів в певному напрямку з метою досягнення поставлених цілей, яка припускає як визначення ідей, завдань, цілей, методів, засобів та механізмів їх досягнення, так і практичну діяльність з їх реалізації та використання. А.П. Коробова зазначає, що будь-яка політика починається у першу чергу з ідеї та полягає у її формулюванні та здійсненні, її сутність становить розроблення та реалізація певних ідей стратегічного характеру [3; с. 31].

Чинне вітчизняне законодавство не містить визначення державної інноваційної політики — у ст.3 ЗУ "Про інноваційну діяльність" від 4.07.2002 р. N 40-IV перелічені ли-

ше її мета та принципи. Така законодавча ситуація фактично відбиває і фактичне становище в інноваційній сфері: розуміння та проголошення необхідності інноваційного шляху розвитку країни за допомогою здійснення державної інноваційної політики наявні, але глибока аналітична робота з її формування відсутня. Варто зазначити позитивні нарощування російського законодавства з цього питання. У Концепції інноваційної політики Російської Федерації на 1998-2000 роки, затвердженої постановою Уряду РФ від 24.07.1998 р. № 832, державна інноваційна політика розглядається як визначення органами державної влади Російської Федерації та органами державної влади суб'єктів Російської Федерації цілей інноваційної стратегії та механізмів підтримки пріоритетних інноваційних програм і проектів (ч.7 ст.1.1) [4]. У концепції визначені стан інноваційної діяльності в Російській Федерації, основні напрямки її інноваційної політики, методи її реалізації, інституційні та законодавчо-правові умови реалізації інноваційної політики, а також економічні та фінансові основи активізації інноваційної діяльності [4]. Крім того, в Російській Федерації прийняті Основні напрямки політики Російської Федерації в області розвитку інноваційної системи на період до 2010 року, затверджені керівництвом Уряду РФ 5.08.2005 р.

В цьому аспекті досить важливим видається зауваження Д.В. Задихайло, що поняття "інноваційна політика" досі не увійшло до апарату конституційно-правового регулювання [5; с. 133].

У той же час інноваційна політика, яка визначає здатність національної економіки до інноваційного

розвитку, ефективного використання найновіших технологій, виступає центральним блоком економічної політики всіх розвинутих держав [6; с. 3]. Науково-технічні досягнення та економічні показники розвитку Японії, США, країн ЄС, а також Індії та Китаю яскраво демонструють результативність та власно необхідність здійснення цілеспрямованого, системного та добре обґрунтованого державного управління науковою та інноваційною діяльністю та керування інноваційними трансформаціями. Держава в розвинутих країнах бере на себе від однієї п'ятої до половини національних наукових видатків, а щодо фундаментальних досліджень — від половини до двох третин [7; с.45]. При цьому із поступовою стабілізацією соціально-економічного життя та зменшенням ступеню державного впливу на трансформаційні процеси в країні спостерігається тенденція щодо розширення сфери залучення приватного капіталу до інноваційної діяльності шляхом створення для нього сприятливих, навіть пільгових умов. Таким чином, завдяки вивіреним інноваційній політиці, яка займає центральне місце в рамках соціально-економічної політики держави, вирішуються завдання активізації інноваційної діяльності як такої та збільшення інноваційної компоненти у виробничому процесі, формування інституційної структури інноваційної сфери, її інфраструктури, запровадження ефективних механізмів взаємодії між суб'єктами наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності, споживачами інноваційних продуктів, а також між ними, з одного боку, та органами державної влади та місцевого самоврядування, з іншого.

Відсутність законодавчого визначення державної інноваційної політики, її напрямків певною мірою компенсується теоретичними розробками вітчизняних науковців. Зокрема, її зміст та співвідношення з іншими напрямами економічної політики досліджувалися Ю. Гоптаренко, В. Гусевим, О.П. Орлюк, проблеми її правової форми та законодавчого закріплення розглядали З.Д. Задихайло, В.К. Мамутов та інші. Як зазначає Ю. Гоптаренко, сучасна державна інноваційна політика — це сукупність заходів (науково-технічних, виробничих, управлінських, фінансово-побутових та ін.), пов'язаних зі створенням нових чи вдосконаленням існуючих продуктів або технологічних процесів, застосуванням їх у виробництві та комерційною реалізацією, з просуванням нової чи поліпшеної продукції на ринок збуту [1; с.84]. На думку В. Гусева, державна інноваційна політика має спрямувати діяльність органів законодавчої та виконавчої державної влади на впровадження комплексу системних заходів щодо створення інституційних, фінансово-економічних, науково-технічних, соціально-культурних засад, а також запровадження механізмів їх реалізації через залучення організаційних, фінансових, матеріально-технічних, інформаційних та інтелектуальних ресурсів для підтримки та стимулювання розвитку інноваційних процесів [8; с. 87]. Інноваційна політика має становити комплексну систему заходів зі стимулювання, розробки, супроводу, управління, планування та контролю процесів інноваційної діяльності у сфері науки, техніки та матеріального виробництва, пов'язані з адекватними заходами у найважливіших

сферах життєдіяльності суспільства, що їх супроводжують [9; с. 264].

Державна інноваційна політика, будучи складовою соціально-економічної політики держави, припускає діяльність органів державної влади щодо вирішення питань економічного розвитку на засадах інноваційної моделі, в якій власне вона і уособлюється. Тому з позиції визначення політики як діяльності органів державної влади й управління вважаємо доцільним розглядати і таку її складову як державна інноваційна політика. Виходячи з такої позиції, з'ясування змісту державної інноваційної політики та надання їй визначення припускає здійснення аналізу напрямків діяльності держави в інноваційній сфері, виходячи з її функцій та завдань в зазначеній царині. Як зазначає К.В. Шундиків, "жодна теоретична конструкція, що вибудована раніше, ніж конкретно об'єктивно існує явище було в достатній мірі вивчено ... не може адекватно відобразити сутність та закономірності даного явища, а відповідно, не може претендувати на статус наукового поняття" [10; с. 9]. А тому визначення особливостей та змісту діяльності органів державної влади в інноваційній сфері стануть підґрунтям для формулювання дефініції державної інноваційної політики, встановлення її завдань, напрямків та місця в межах соціально-економічної політики держави. *З наведених підстав за мету даної публікації автором ставиться визначення напрямків діяльності держави при реалізації інноваційної функції для розкриття змісту державної інноваційної політики, встановлення предмета та принципів останньої, і, на підставі отриманих результа-*

тів, надати комплексну дефініцію терміну "державна інноваційна політика".

Вплив роботи НІС на стан науково-технічної та інноваційної сфери країни, залежність від функціонування рівня її соціально-економічного розвитку в цілому не може не зумовити інтерес до неї з боку державної влади, що є природно. Сутність державного регулювання інноваційної діяльності полягає в цілеспрямованому впливі органів державного управління на економічні інтереси інститутів інноваційної сфери [11; с. 93]. За детальнішого підходу діяльність держави в інноваційній сфері має складатися з декількох векторів. Перш за все, будь-яка система може функціонувати як така лише у випадку існування певного набору умов, необхідних для інтеграції її складових у єдину якість. Щодо інноваційної сфери це означає, що перед державною владою постає завдання створення та підтримки умов для формування і функціонування ефективної НІС, яка б забезпечувала простійне нарощування нових знань, інтелектуального капіталу та їх практичне використання, перш за все, у сфері матеріального виробництва. Його виконання припускає докладання з боку держави зусиль з *організаційного, кадрового, інформаційного та правового забезпечення* діяльності суб'єктів господарювання та функціонування інституцій, які утворюють НІС. В рамках реалізації цього завдання також необхідно говорити про такий напрямок діяльності держави, як власне *структурування НІС*, тобто вона має створювати такі елементи НІС, які необхідні для її ефективного функціонування, але досить відсутні у її складі, або сти-

мулювати діяльність таких складових. Для України зазначений напрямок діяльності держави особливо актуальний щодо інноваційної інфраструктури, яка ще не склалася як система спеціальних суб'єктів, основна діяльність яких полягає в інноваційній сфері, а утворюється за рахунок розширення предмета діяльності суб'єктів господарювання іншої спеціалізації.

Очікування певних результатів від функціонування НІС вимагає від держави також *здійснення керування, координації діяльності її учасників шляхом узгодження їхніх інтересів*, що отримує зовнішній прояв у встановленні та нормативно-му закріпленні стратегії інноваційного розвитку, пріоритетів науково-технічної та інноваційної діяльності, статусу, прав та обов'язків її суб'єктів, правових режимів їх діяльності, а також у можливому застосуванні до них певних заходів державного впливу. З питань, що носять загальнодержавне, стратегічне значення держава може вдаватися до імперативних заходів щодо учасників НІС, а іноді навіть до НІС в цілому, тобто здійснювати безпосередньо управлінські повноваження через механізм державного регулювання (це можуть бути питання підтримання розвитку певного сектору економіки, або вироблення чи впровадження певної продукції, або виходу НІС чи її елементів з кризи, що загрожує її функціонуванню як такої або її сталому розвитку).

Найбільш важливі, з точки зору національних інтересів — конкурентоздатність національного продукту на світовому ринку, підвищення рівня соціального забезпечення громадян, збереження навколишнього середовища та раціонального вико-

ристання природних ресурсів, національної безпеки — напрямки господарської діяльності та галузі національної економіки держава не повинна залишати лише як поле дії ринкових механізмів, як сферу саморегулювання. Таке їх значення зумовлює доцільність віднесення їх до *стратегічних питань* та визнання *пріоритетами* розвитку економіки, що вимагає від держави здійснювати постійний аналіз їх розвитку та тенденцій з використанням механізмів стимулювання їх економічного зростання. В окремих випадках, які пов'язані з втратою відповідними стратегічними галузями економіки ознак сталого розвитку або їх потраплянням до зони біфуркації, коли перспективи не можуть бути визначені напевно, варто, на наш погляд, визнати за державою не лише право, а й обов'язок застосування примусових заходів з метою підтримки життєдіяльності та конкурентоздатності таких галузей, запровадження в них тенденцій оздоровлення та розвитку.

Прогнозований характер питань побудови та розвитку національної економіки на засадах інвестиційно-інноваційної моделі зумовлює необхідність здійснення перманентного *контролю* з боку державної влади за відповідністю реальних показників діяльності НІС та стану соціально-економічного розвитку запланованим результатам із можливим застосуванням заходів державного регулювання, коригуванням як прогнозів соціально-економічного розвитку, так і правил поведінки, умов діяльності самих учасників НІС.

Таким чином, **основне навантаження у діяльності держави в науково-технічній та інноваційній сферах**, на наш погляд, полягає у

забезпеченні умов для функціонування ефективної НІС, координації діяльності суб'єктів, що входять до неї, шляхом узгодження їхніх інтересів з інтересами та завданнями держави в соціально-економічній сфері, зі здійсненням контролю щодо результатів роботи НІС в аспекті впливу на рівень соціально-економічного розвитку країни. Зокрема, західні держави приймають на себе виконання таких функцій в інноваційній сфері, як встановлення рамкових умов розвитку інноваційного бізнесу; розробка стратегії інноваційного розвитку економіки; розробка прогнозу технологічного розвитку і визначення на цій базі науково-технологічних пріоритетів; підтримка розвитку інноваційної інфраструктури; розробка та реалізація заходів прямого та непрямого стимулювання інноваційної діяльності; участь у розвитку сфери досліджень та розробок тощо [12].

У розгорнутому вигляді **перелік основних напрямків діяльності держави в інноваційній сфері** може бути наведений таким чином:

- 1) визначення стратегії інноваційного розвитку;
- 2) встановлення пріоритетів наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності;
- 3) розробка, координація та реалізація програм соціально-економічного розвитку з визначенням в них інноваційної складової соціально-економічної політики, а також цільових програм;
- 4) встановлення режимів та засобів державного регулювання інноваційної діяльності, в тому числі механізмів реалізації прийнятих програмних документів, що стосуються інноваційного розвитку держави;

- 5) розробка, удосконалення та впровадження механізмів взаємодії всіх елементів НІС, з особливою увагою встановленню правових форм взаємодії суб'єктів наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності, з одного боку, та суб'єктів господарювання промислового сектору економіки з метою практичного використання нових знань і технологій та впровадження у виробничу сферу інноваційних продуктів;
- 6) формування інноваційної інфраструктури шляхом як створення її об'єктів, що відсутні у діючій НІС, так і підтримання діяльності вже функціонуючих її суб'єктів;
- 7) діяльність з формування, правового оформлення та розвитку інноваційного ринку;
- 8) нормативно-правове забезпечення функціонування НІС, в тому числі здійснення наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності, охорони прав інтелектуальної власності;
- 9) підготовка спеціалістів в галузі інтелектуальної власності та інноваційної діяльності;
- 10) здійснення інформаційної підтримки суб'єктів інноваційної діяльності, в тому числі з наданням консалтингових послуг;
- 11) здійснення контролю за дотриманням учасниками НІС законодавчо встановлених вимог до їхньої діяльності, а також за відповідністю реальних показників діяльності НІС запланованими в кореляції з показниками соціально-економічного розвитку країни;
- 12) міжнародне співробітництво з питань інноваційного розвитку з метою входження України до світового наукового та інноваційного середовища, а також створення сприятливих умов для діяльності вітчизняних суб'єктів інноваційної діяльності на іноземних ринках;
- 13) захист прав та законних інтересів учасників НІС, в тому числі прав інтелектуальної власності.
- Наведений перелік видів діяльності держави в інноваційній сфері не може бути визнаний повним — суспільні відносини знаходяться в перманентно-рухомому стані, а тому залежно від їх змін та завдань на конкретний період буде змінюватися і їх набір. Але вважаємо, що перераховані питання більшою мірою розкривають зміст інноваційної функції держави, яка саме і отримує реалізацію через здійснення нею низки основних видів діяльності. Їх встановлення дозволяє конкретизувати, виокремити **основні складові державної інноваційної функції**. Зокрема, вона може бути наведена наступним набором **функцій нижчого порядку**:
- 1) **забезпечувальна** — створення сприятливих нормативних, організаційних, інформаційних умов для функціонування НІС та активізації інноваційної діяльності;
 - 2) **програмно-стратегічна** — визначення стратегії розвитку НІС, встановлення пріоритетних напрямків наукової та інноваційної діяльності, розробка програм соціально-економічного розвитку з урахуванням завдання переходу до інноваційної моделі національної економіки та побудови інформаційного суспільства, суспільства знань;
 - 3) **координаційна** — здійснення

державного впливу на діяльність НІС, її учасників та упорядкування функціональних зв'язків між ними з метою досягнення ефективного функціонування НІС шляхом використання засобів та механізмів державного регулювання, в тому числі стимулювання розвитку пріоритетних напрямків інноваційної діяльності та стратегічних галузей національної економіки, а також державної підтримки комерціалізації та впровадження результатів інтелектуальної діяльності у виробничій сфері;

- 4) **інституційної підтримки** — діяльність зі створення та розвитку інноваційної інфраструктури, формування інноваційного ринку, удосконалення механізмів взаємодії між структурними елементами НІС;
- 5) **контрольна** — здійснення моніторингу стану розвитку НІС, функціонування її складових підсистем та діяльності окремих учасників із аналізом отриманих показників з прогнозами соціально-економічного розвитку країни;
- 6) **охоронна** — припускає здійснення з боку держави діяльності щодо охорони та захисту прав та законних інтересів всіх учасників НІС, з особливою актуалізацією питань охорони прав інтелектуальної власності.

Запропонований перелік функцій держави в інноваційній сфері відповідає, на наш погляд, визначеній у ст. 3 ЗУ "Про інноваційну діяльність" від 4.07.2002 р. N 40-IV меті державної інноваційної політики, якою визнається створення соціально-економічних, організаційних і правових умов для ефективного

відтворення, розвитку й використання науково-технічного потенціалу країни, забезпечення впровадження сучасних екологічно чистих, безпечних, енерго- та ресурсозберігаючих технологій, виробництва та реалізації нових видів конкурентоздатної продукції.

Як вбачається із переліку видів діяльності держави в інноваційній сфері, їх набір та зміст пов'язані з особливостями та структурою НІС. Оскільки реалізація інноваційної моделі економіки прямим чином пов'язана з результативністю діяльності НІС, то для забезпечення її ефективної роботи державно-правовий вплив має стосуватися всіх основних структурних елементів даної системи, оскільки, тільки за умов налагодженої взаємодії всіх складових, її функціонування може бути результативним. Це означає, що **структура НІС зумовлює завдання та основні напрямки діяльності держави в інноваційній сфері, що знаходиться відбиття на змісті державної інноваційної політики.** Розуміння процесів, що відбуваються у НІС, надасть можливість виявити ті сфери, розвиток або стимулювання яких найбільш дієвим чином буде сприяти технологічній динаміці та конкурентоспроможності. Воно також дозволяє виявляти нестиковки всередині системи, які перешкоджають технологічному розвитку та інноваціям. У даному контексті найбільш цінними є ті види державної політики, які намагаються покращити взаємодію між різними учасниками та інститутами НІС і підвищити здатність до інновацій, зокрема, до впровадження нових технологій [13; с. 191].

На цій підставі можна зробити висновок, що предметом державної

інноваційної політики варто визнати формування та забезпечення стійкого розвитку ефективної національної інноваційної системи, щодо якої держава виконує, перш за все, забезпечувальну, координаційну та контрольну функції. Причому з нею мають узгоджуватися, мати продовження та доповнювати заходи інших напрямків економічної політики держави для забезпечення досягнення загальної цілі з переорієнтації національної економіки на інноваційну модель функціонування.

Безпосереднім же об'єктом державно-правового впливу в інноваційній сфері, вважаємо, виступають відносини, що виникають як у процесі здійснення суб'єктами господарювання діяльності зі створення, впровадження та/або комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності та інноваційних продуктів (інноваційної діяльності), реалізації інноваційних проектів, так і у процесі організації такої діяльності, що складаються при цьому між ними, а також між ними та іншими суб'єктами права (як правило, учасниками господарських відносин).

Державна інноваційна політика може бути визначена як окремий напрямок економічної політики держави, в рамках якої розробляється та реалізується стратегія і тактика інноваційного розвитку країни, побудови інноваційної моделі розвитку національної економіки шляхом здійснення комплексної системи заходів державного регулювання зі стимулювання, планування, управління, підтримки та контролю за інноваційними процесами, що мають місце в науково-технічній, виробничій та інших сферах соціально-економічного життя країни. Ос-

новною метою державного забезпечення їх протікання виступає підвищення загального рівня соціально-економічного розвитку держави, зниження ресурсо- та енергоємності вітчизняної промисловості, зростання її конкурентноздатності в цілому та конкурентоспроможності її господарюючих суб'єктів зокрема, а також безпосереднє покращення умов життя громадян через використання та розвиток наявного інтелектуального потенціалу шляхом розробки та впровадження нових технологій, процесів та продукції в різних галузях народного господарства, які відповідають загальним тенденціям, напрямкам та досягненням світового науково-технічного прогресу.

Будь-яке правове регулювання суспільних відносин, в тому числі в межах окремих напрямків соціально-економічної політики, неможливе без встановлення принципів та загальних засад його здійснення. Принципи, які звичайно розуміються як вихідні та визначальні начала регулювання відповідної сфери діяльності, спрямовані на забезпечення єдності правового регулювання відносин, що у ній складаються, а також однотайного застосування правових норм у правозастосовчій діяльності органів державної влади. Вони носять об'єктивний характер та виражають основні правила взаємодії всіх учасників суспільних відносин. Варто погодитися з Г.В. Мальцевим, який обґрунтував ідею про належність економічних законів та законів права (тобто правових принципів) до сфери об'єктивних закономірностей соціального розвитку [14; с. 44]. Тому у законодавчо закріплених принципах будь-якого напрямку економічної політики, в тому числі інноваційного, мають

відбиватися ті об'єктивні закономірності, що властиві для відповідної системи суспільних відносин, а також ті, які відбивають межі втручання держави у їх протікання.

Виходячи з такої природи та значення принципів правового регулювання слід розглядати і принципи державної інноваційної політики, які визначені у ч.2 ст.3 ЗУ "Про інноваційну діяльність",

- якими визнаються орієнтація на інноваційний шлях розвитку економіки України; визначення державних пріоритетів інноваційного розвитку;
- формування нормативно-правової бази у сфері інноваційної діяльності;
- створення умов для збереження, розвитку і використання вітчизняного науково-технічного та інноваційного потенціалу; забезпечення взаємодії науки, освіти, виробництва, фінансово-кредитної сфери у розвитку інноваційної діяльності;
- ефективне використання ринкових механізмів для сприяння інноваційній діяльності, підтримка підприємництва у науково-виробничій сфері;
- здійснення заходів на підтримку міжнародної науково-технологічної кооперації, трансферу технологій, захисту вітчизняної продукції на внутрішньому ринку та її просування на зовнішній ринок;
- фінансова підтримка, здійснення сприятливої кредитної, податкової і митної політики у сфері інноваційної діяльності; сприяння розвитку інноваційної інфраструктури;
- інформаційне забезпечення суб'єктів інноваційної діяльності;

- підготовка кадрів у сфері інноваційної діяльності [15].

Закріплені на законодавчому рівні принципи державної інноваційної політики не можуть претендувати на їх повноту та всеосяжність — вони здебільшого визначають саме питання меж державного регулювання інноваційної сфери, але не відображають природи, об'єктивних закономірностей останньої. Як зазначає І.В. Прангішвілі, для того, щоб управлінські дії були ефективними, необхідно спиратися на об'єктивні закони та закономірності як природи, так і суспільства; розумно управляти — це означає діяти відповідно до цих системних закономірностей. Якщо зовнішнє управління діє всупереч цим закономірностям, то можливо отримати негативний ефект. Планове та постійне їх врахування дозволяє заздалегідь оцінити конкретні можливості систем та виявити, що можливо і що ні робити, що доцільно і що ризиковано, що можна створити, а що сумнівно [16; с. 406-407].

Визнання за предмет державної інноваційної політики формування та функціонування НІС методологічно підводить до висновку, що принципи даного напрямку економічної політики держави мають відповідати закономірностям функціонування НІС. Серед основних закономірностей функціонування НІС особливе значення слід надати тим, що забезпечують здійснення, реалізацію інноваційного циклу. **Вважаємо, що до таких ключових закономірностей функціонування НІС належать наступні:**

- 1) свобода інтелектуальної творчої діяльності;
- 2) вільний обіг результатів інтелектуальної діяльності та вільне пе-

- реміщення інформації і знань;
- 3) спрямованість на практичне використання знань та результатів інтелектуальної діяльності;
 - 4) саморегулювання функціонування НІС;
 - 5) використання механізмів державного управління НІС з метою забезпечення умов її функціонування та сталого розвитку, а також задоволення публічних інтересів;
 - 6) визнання та охорона прав на результати інтелектуальної діяльності.

Названі закономірності з високим ступенем вірогідності детермінують, визначають ефективне функціонування НІС, що ставиться за мету державної інноваційної політики. Тому їх дотримання має покладатися в основу її формування та здійснення саме як принципів. Таким чином, **вважаємо необхідним та доцільним доповнити перелік принципів державної інноваційної політики принципами, що відображають об'єктивні закономірності функціонування НІС.**

Аналізуючи кроки та заходи, запроваджені державою за роки незалежності на підтримки вітчизняної науки та реалізацію її результатів, на підвищення ролі освіти у суспільстві, на підняття конкурентоспроможності вітчизняної продукції, можна все ж таки сказати про проведення нею інноваційної політики у сенсі здійснення певного державного управління інноваційними процесами в країні. Однак в Україні інноваційна політика не завжди була і, на жаль, є правовою, тобто такою, яка здійснюється у межах дії та за допомогою права. За визначенням М.І. Матузова, правова політика — це особлива форма вираження

державної політики, засіб юридичної легітимації, закріплення та здійснення політичного курсу країни, волі її офіційних лідерів та власних структур [17; с. 6]. Для процесів створення, впровадження та обігу об'єктів інтелектуальної діяльності, в цілому як і для ринкової економіки, в межах якої вони протікають, властиві засади свободи та саморегулювання. Однак, за висловом М.І. Матузова, ринком керує не лише "невидима рука" економічних інтересів, а й досить "відчутні" законодавчі акти, які встановлюють загальні правила гри, що і є правовою політикою.

Для інноваційної сфери частіше була характерна ситуація, коли державне управління нею відбувалося досить стихійно, без глибокого попереднього аналізу результатів відповідних заходів, без системного узгодження з нормами діючого законодавства. Яскравими прикладами може слугувати функціонування Державного інноваційного фонду, діяльність Української державної інноваційної компанії, що була заснована на базі останнього (зараз перетворена в Державну інвестиційно-фінансову кредитну установу). Непослідовність влади простежується й щодо технологічних парків, незважаючи на те, що в їх нивах розробляються та створюються дійсно інноваційні продукти. Нерідко рішення з інноваційних питань приймалися під впливом конкретної політичної ситуації і лише згодом отримували правове обґрунтування та законодавче оформлення.

Таким чином, **особливістю здійснення державної інноваційної політики в Україні є те, що діяльність органів державної влади в цій сфері не носить системного, поступового**

та передбачуваного характеру. Крім того, навіть за умов розуміння важливості й фактично безальтернативності інноваційного шляху розвитку вона отримала лише часткове закріплення на законодавчому рівні та досить не набула в цілому правової форми. Тому до одних з найваж-

ливіших завдань держави в інноваційній сфері варто віднести надання інноваційній політиці якості політики правової та її здійснення саме як державної правової інноваційної політики. ♦

Література:

1. Гоптаренко Ю. Правові засади побудови інноваційно-інвестиційної моделі в Україні // *Юридичний журнал*. — 2004. — 6 (24). — С.84—90.
2. Ожегов С.И. *Словарь русского языка* / Под ред. Шведовой. — М., 1984.
3. Коробова А.П. О понятии и природе правовой политики // *Правовая политика и правовая жизнь*. — 2003. — № 1. — С.27—33.
4. http://govportal.garant.ru:8081/SESSION/S_tWdcHmb3/PILOT/main.html — перевірено 5.11.2007 р.
5. Задихайло Д. Стратегія держави в системі законодавчого регулювання економічних відносин // *Вісник АПрНУ*. — 2006. — № 1. — С. 129—138.
6. Інноваційна політика України (виклад проекту концепції) // *Вісник НПН України*. — 1997. — № 9—10. — С. 3—15.
7. Иванова Н. Инновационная сфера // *Мировая экономика и международные отношения*. — 1999. — № 8. — С. 43—48.
8. Гусев В. Концептуальні засади формування державної інноваційної політики // *Вісник Української Академії державного управління*. — 2002. — № 4. — С. 84—92.
9. *Стратегический ответ России на вызовы нового века* / Под общей ред. академика Л.И. Абалкина // М.: "ЭКЗАМЕН", 2004. — 606 с.
10. Шундикова К.В. О некоторых методологических проблемах формирования научного понятия правовой политики // *Правовая политика и правовая жизнь*. — 2003. — №1. — С. 6—15.
11. Кизим М.О., Матющенко І.Ю. Національна інноваційна система як механізм реалізації інтелектуального капіталу України // *Інновації: проблеми науки і практики: Монографія*. — Х.: ВД "ІНЖЕК", 2006. — 336 с. — С.71—106.
12. Кухар М. Подозрительное отсутствие положительных примеров // *Киевские ведомости*. — 005. — 18 февраля. — С. 22.
13. Маренков Н.Л. *Инноватика: Учебное пособие*. — М.: КомКнига, 2005. — 304 с.
14. Мальцев Г.В. *Социальная справедливость и право*. — М.,1977; с. 241. Циппо: Баренбойм П.Д., Гаджиэв Г.А., Лафитский В.И., Мау В.А. *Конституционная экономика: Учебник для юридических и экономических вузов*. — М.: ЗАО ЮСТИЦИНФОРМ, 2006. — 528 с.
15. Про інноваційну діяльність: Закон України від 4 липня 2002р., № 40-І V // *Відомості Верховної Ради України*. — 2002. — № 36. — С. 266.
16. Прангишвили И.В. *Системный поход и общесистемные закономерности*. Серия "системы и проблемы управления". — М.: СИНТЕГ, 2000, 528 с.
17. Матузов Н.И. *Актуальные проблемы российской правовой политики // Государство и право*. — 2001. — № 10. — С. 5—12.